

A XVIII-a Conferință internațională – multidisciplinară
„Profesorul Dorin Pavel – fondatorul hidroenergeticii românești”
CLUJ NAPOCA, 2018

VALENȚELE ACTIVIZATOARE ALE ABORDĂRII INTEGRATE LA CICLUL PRIMAR

Ioana-Maria CÂMPEAN

THE ACTIVATOR VALANCES OF INTEGRATED APPROACH TO THE PRIMARY SCHOOL

“The master argument for curricular integration is simply that life is not divided into subjects”. (James Moffett). One of the goals of the 21st century’s education is to bring school closer to real life, while placing the focus on building transferable competences, useful for students’ personal and social development. To integrate means to make connections, to coordinate, to blend, so that the final result reflects harmoniously the various components and provides a holistic vision of the topic of study. The interdisciplinary approach to education crosses the barriers of individual fields of study, and the contribution of each subject is paramount for a unitary perspective over any proposed theme. Integrated teaching and learning are prerequisites for the development of personalities perfectly adaptable to today’s society.

Key words: integrated approach, integration, active learning, metacognition

Cuvinte cheie: abordare integrată, integrare, învățare activă, metacogniție

1. Introducere

Orientarea actuală a școlii românești contemporane se ghidează după anumite jaloane cum ar fi: „descentralizare/autonomie, accesibilitate, creativitate, flexibilitate, calitate și performanță” [5]. Școala modernă reclamă imperios dezvoltarea unor structuri de

învățământ active, eficiente, care să se permanentizeze, oferind individului suportul necesar învățării pe durata întregii vieți.

Legea învățământului aflată în vigoare stabilește clar finalitatea educațională (art.4): „formarea competențelor, înțelese ca ansamblu funcțional și transferabil de cunoștințe, deprinderi/abilități și aptitudini” necesare propriei dezvoltări și împliniri, integrării în societate, dezvoltării abilităților de comunicare interumană, formulării unor concepții despre lume și viață bazate pe cunoștințe umaniste și științifice, pe cultura națională și universală. Reforma curriculară, începută în anii 90, propune o regândire a planurilor de învățământ, a programelor și a manualelor școlare, incită la reorganizarea din perspectivă europeană a curriculum-ului național, la integrarea experiențelor de învățare în structuri cognitive complexe [2]. Pornind de la acest premise, în mod firesc s-a ajuns la necesitatea corelării conținuturilor, ca rezultat al intersecției diferitelor arii disciplinare. Astfel, curriculum-ul pentru ciclul primar urmărește dezvoltarea fizică, socioemoțională, cognitivă a limbajului și a comunicării, precum și dezvoltarea capacităților și atitudinilor de învățare, asigurând astfel punți spre dezvoltarea celor opt competențe cheie [13].

2. Predarea integrată

Integrarea reprezintă „acțiunea de a face să interrelaționeze diverse elemente pentru a constitui un tot armonios, de nivel superior”, integrarea părților ducând la „un produs/rezultat care depășește suma acestor părți” [4]. În practica didactică, încă se mai observă predarea monodisciplinară, trecerea spre abordarea integrată făcându-se încă cu destul lentitate. Dar sunt totuși demne de remarcat eforturile depuse de tot mai multe cadre didactice care pășesc din ce în ce mai sigur pe acest drum. Orientarea didactică este îndreptată spre subiectul care învață, perspectiva fiind una metacognitivă. „Metacogniția vizează capacitatea unei persoane de a-și reprezenta propria activitate cognitivă și totodată abilitatea de a se controla, de a evalua și de a exploata rezultatele acestei reprezentări” [10]. Elevul are posibilitatea de a-și regla propriul demers cognitiv în funcție de obiectivele concrete pe care la are în vedere. „Metacogniția reprezintă actul de autoobservare reflexivă, înțelegere și reglare a propriilor procese cognitive, a modului de construire și utilizare a schemelor cognitive, a strategiilor de învățare și cunoaștere, dar și a deficiențelor, disfuncțiilor și curențelor cognitive, a lipsurilor proprii” [3].

Predarea integrată are ca referință o tematică unitară, specifică mai multor discipline, integrare care vizează activizarea și care

conduce spre articularea „proceselor gândirii reflexive, logice, critice, imaginative, evaluative și creatoare” [3] la elevi. Chiar dacă integrarea naște discuții controversate în literatura de specialitate, încercările planului cadru din țara noastră dovedesc strădania de a găsi o soluție în modul de organizare a disciplinelor de învățământ. Astfel, obiectele de învățământ sunt grupate pe cele șapte arii curriculare. Aria curriculară se concretizează într-un conglomerat de discipline ce au ca numitor comun anumite obiective de formare. Între aceste arii curriculare există un echilibru dinamic, raportul dintre ele modificându-se în funcție de vârsta elevilor și de specificul vârstelor curriculare [12]. Bineînțeles că realitatea didactică imediată a subliniat necruțător limitele integrării conținuturilor, în egală măsură cu evidențierea avantajelor. Limitele acestei abordări fac studiul nenumăratelor preocupări ale specialiștilor din țara noastră: imposibilitatea elevilor de a aprofunda cunoașterea științifică specializată, pregătirea precară, dar și opoziția cadrelor didactice față de direcția integratoare, lipsa de tradiție pedagogică a integrării [8].

Diferitele paradigme de integrare ale curriculum-ului, cu valențele sale în planul predării integrate, conduc spre analiza atentă a demersurilor de elaborare a strategiilor didactice. „Sub cupola termenului curriculum integrat sunt încorporate numeroase denumiri cu semnificații relative echivalente: conținuturi corelate, predare tematică, predare sinergică etc.” [5].

Abordarea integrată a curriculum-ului facilitează trecerea de la modelele strategice tradiționale, care limitează uneori realizarea cunoașterii, la cunoașterea în cadrul unei cercetări practice care le oferă copiilor posibilitatea de a exploata în profunzime domenii noi, de a acumula cunoștințe în mod independent și de a dezvolta competențe precum creativitatea și spiritul de inițiativă. „Argumentul forte al programelor de studiu integrate îl reprezintă educația pentru viața reală, unde confruntările sunt globale, totale, nu diseminate spațio-temporal în diverse produse ale cunoașterii” [5].

2.1 Modele de integrare

În prezent, literatura de specialitate oferă trei modele de integrare [5]: • interdisciplinaritate, • multidisciplinaritate, • transdisciplinaritate.

Modelul interdisciplinar surprinde interdependența tematică a două sau mai multe discipline de studiu. Conceptele care se află la intersecția acestor arii tematice sunt extrase și „se rețin deprinderilor și abilităților implicate în acele domenii” (idem). „Interdisciplinaritatea

presupune interacțiunea deschisă între anumite competențe sau conținuturi interdependente din două sau mai multe discipline, bazată pe un suport epistemologic ce implică interpenetrarea disciplinelor.” [4]. Acest model își propune să realizeze conexiuni între discipline, să evidențieze coeziunea, unitatea, globalitatea unei teme de studiat, fără a desființa disciplinele în sine.

Abordarea multidiscplinară subliniază restructurarea a două sau mai multe discipline de studiu în jurul aceluiași teme sau subiecte tematice. Cadrul didactic, în activitatea de predare a unui anumit subiect, beneficiază și de resursele altor discipline, care în asemenea contexte aduc un plus de valoare [8]. Astfel, se poate afirma că abordarea multidiscplinară reprezintă „o corelare a demersurilor mai multor discipline în vederea clarificării unei probleme din mai multe unghiuri de vedere” [4].

Integrarea transdiscplinară reprezintă „o abordare curriculară holistică, globală” [5], în care întreaga activitate de învățare este organizată tematic, fără a se preciza disciplinele de studiu. „Transdiscplinaritatea reprezintă gradul cel mai elevat de integrare a curriculumului, mergând deseori până la fuziune . Fuziunea este așadar faza cea mai complexă și mai radicală a integrării.” [4]. În 1994, la Lisabona a avut loc primul Congres Mondial al Transdiscplinarității, finalizat cu apariția „Cartei Transdiscplinarității”, în care transdiscplinaritatea este văzută ca o atitudine transculturală, ca o viziune unitară asupra lumii ce poate reduce tensiunile în relațiile interumane și interculturale.

2.2 Strategii didactice

Integrarea este un proces complex care implică mai multe ipostaze ale realității și care se manifestă în diferite forme. Tocmai de aceea este nevoie de generarea unor strategii didactice, validate de practica educațională cotidiană și de literatura de specialitate [4]: *proiectele, predarea în echipă, învățarea prin cooperare, învățarea activă, implicarea comunității.*

„*Proiectul este o metodă interactivă de predare-învățare care implică de regulă o microcercetare sau o investigare sistematică a unui subiect care prezintă interes pentru elevi*” [4]. Metoda proiectului asigură îmbinarea dintre munca de investigație științifică cu activitatea elevului, pe o durată considerabilă de timp, și constituie „un mijloc eficient de realizare a principiului integrării învățământului cu cercetarea și practica vieții cotidiene” [7].

Predarea în echipă (team teaching) reprezintă o colaborare între doi sau mai mulți profesori care își completează reciproc propria expertiză în favoarea elevilor. Avantajele acestei metode constau în faptul că aceasta poate contribui la crearea unui mediu de învățare dinamic și interactiv, asigurând modelarea gândirii din perspectivă trans și interdisciplinară și incitând spre găsirea unor noi soluții.

Învățarea prin cooperare implică organizarea „unei munci colective fondate pe complementaritate și convergență teleologică, orientată spre asigurarea aspectului social al învățării” [3]. Astfel, elevii trebuie să învețe să lucreze cu ceilalți, să conștientizeze că „produsul comun este mai valoros decât rezultatele muncii separate” [4].

Învățarea activă are la bază „implicarea individuală profundă (...) în însușirea activă și creativă a cunoștințelor, în construirea cunoașterii, în formarea și dezvoltarea abilităților, capacităților, competențelor, comportamentelor” [3]. Elevii vor putea învăța să reflecteze asupra propriei cunoașteri, să-și pună întrebări despre propriile frământări intelectuale, să problematizeze, să cerceteze în afara școlii și să se implice activ în procesul propriei formări.

Implicarea comunității în actul predării integrate aduce cu sine un aport informațional binevenit, legăturile interumane cu părinții, autoritățile, personalități ale comunității oferă valoare proiectelor în care elevii sunt implicați ” [4].

2.3 Repere de bună practică

Literatura de specialitate oferă câteva repere de bună practică privind procesul de predare [5]:

- elevii trebuie să fie implicați în procesul de învățare, alegându-se ritmul și nivelele de dificultate accesibile și mobilizatoare (vizând zona proximei dezvoltări), punându-se accentual pe interacțiunile de la nivelul grupului de lucru, precum și interacțiunile cu cadrul didactic;
- experiența anterioară devine ancoră în predarea noilor conținuturi, iar elevii vor exersa în elaborarea unor structuri conceptuale și operaționale;
- stimularea și dezvoltarea gândirii, incitarea la reflecție și stârnirea curiozității se poate realiza plecând de la studiile de caz și problematizare;
- în secvența de predare se pot include: feed-back-ul constructiv, formativ și informativ (vizând demersul și achizițiile învățării), creșterea numărului aplicațiilor practice, a exercițiilor și diversificarea problemelor supuse spre rezolvare;
- tratarea egală a tuturor elevilor, fără discriminare sau părtinire a unora în ceea ce privește respectul și valorizarea lor ca indivizi;
- evaluarea

ar trebui să fie constructivă și sistematică, să existe o ofertă de sprijin în învățare astfel încât elevii să se angajeze plenar în sarcinile de lucru;

- întărirea succesului, a progresului, încurajarea;
- crearea unei atmosfere stimulative, tonifiante, de colaborare și lucru în echipă;
- utilizarea unor sarcini de lucru autentice, în consonanță cu nevoile reale ale elevilor, cu aplicabilitate în viața lor cotidiană, adecvate diferitelor grupuri culturale sau de nivel, care să solicite elevii să opereze cu informațiile într-un câmp interdisciplinar și să își valorifice posibilitățile de progres cognitiv;
- includerea unor experiențe care să promoveze empatia, înțelegerea, toleranța și respectul reciproc între elevi.

3. Învățarea integrată

Învățarea este un proces complex care prezintă mai multe fațete [5]:

- învățarea nu este niciodată completă (acest aspect accentuează nevoia învățării de-a lungul întregii vieți);
- învățarea este individuală (fiecare subiect al învățării utilizează propriile instrumente și strategii în asimilarea unui anumit subiect);
- învățarea este un proces social (achizițiile de învățare au fost realizate într-un grup);
- învățarea poate să producă plăcere (sunt situații care produc o stare de bună dispoziție care influențează pozitiv acest proces);
- învățarea este activă (datorită contactului personal și sistematic cu materialul de învățat);
- învățarea înseamnă schimbare (se pot restructura convingeri, comportamente).

„Educații sunt solicitați astăzi, în mod continuu, să promoveze învățarea eficientă. Și nu orice învățare eficientă, ci una participativă, activă și creativă” [11].

Din punctul de vedere al pedagogiei învățării, învățarea integrată se materializează în organizarea învățării prin corelarea conținuturilor ample într-un singur domeniu disciplinar. Astfel, un curriculum integrat oferă șansa „combinării” obiectelor de studiu, iar activitatea desfășurată îmbracă forma proiectelor. Experiențele didactice devin experiențe transdisciplinare, în care învățarea devine un proiect personal al elevului într-un mediu cu diverși stimuli, aceștia având rolul de a face învățarea mai atractivă și mai interesantă. Cooperarea și nu competiția este promovată în aceste experiențe. Învățarea integrată fuzionează cu activitățile transcurriculare care abordează tema din perspectiva mai multor arii curriculare, transferând cunoștințele și capacitățile de la o arie la alta, urmărind atingerea obiectivelor acelor arii curriculare într-un context integrat.

Elevul este privit prin prisma potențialului său și a propriei sale capacități de a învăța, de a fi activ și de a deveni autonom. Cunoștințele reprezintă suportul acestei formări, iar cadrul didactic este cel care organizează situațiile de învățare, concepute ca pretexte pentru inițierea de interacțiuni și relații dinamice între elev și conținuturile învățării [2].

Învățarea integrată are ca punct de plecare predarea integrată. Între predarea și învățarea integrată există o legătură indisolubilă. Predarea implică învățarea al cărei succes certifică eficiența predării. Atât predarea, cât și învățarea sunt activități didactice extrem de complexe care necesită modalități de acțiune dintre cele mai diferite, în vederea realizării obiectivelor propuse „Învățarea într-o manieră cât mai firească, naturală pe de o parte și, pe de altă parte, învățarea conform unei structuri riguroase sunt extreme ce trebuie să existe în curriculum-ul integrat [9].

4. Concluzii

Angajarea responsabilă a elevilor în procesul cunoașterii, valorificarea relațiilor de colaborare în cadrul grupurilor care au aceeași sarcină spre rezolvare, diminuarea funcției de furnizor de informații a cadrului didactic, prezentarea unor conținuturi integrate conforme cu nevoile intelectuale și afective ale elevilor, sunt argumente care susțin promovarea unei predări integrate care să ducă spre o învățare trainică. Învățarea integrată transformă copilul într-o ființă activă, care urmează un parcurs al propriei dezvoltări, având ca țeluri de urmat nevoile sale educaționale, propriile sentimente și interesul personal. Această dimensiune formativă este reprezentativă pentru formarea de competențe, înțelese ca un mod de operare utilizând cunoștințe, abilități și capacități, dar și pentru formarea de atitudini față de cunoaștere și viață.

Studiile demonstrează că elevii participă activ la învățare atunci când sarcinile le permit să răspundă propriilor lor întrebări referitoare la centrele de interes [6]. Activitățile de învățare concepute în jurul curriculum-ului integrat și a contextelor autentice, permit elevilor să descopere idei noi, să găsească noi raționamente, să-și sintetizeze propria înțelegere, să transfere cunoștințele și competențele achiziționate în contexte noi, să reflecteze asupra lumii și asupra propriului statut de elev.

Atitudinea cognitivă activă a elevilor este, pe de o parte, o consecință a modului în care profesorul a adaptat oferta curriculară, a

articulat elementele de conținut și, pe de altă parte, activitatea de învățarea propriu-zisă desfășurată de elev.

BIBLIOGRAFIE

- [1] Andersson, L., (2006), *Speaking of teaching – the center for teaching and learning*, Stanford University, vol.1, nr. 1.
- [2] Bocoș, M., Jucan, D., (2008), *Fundamentele pedagogiei: teoria și metodologia curriculum-ului; repere și instrumente didactice pentru formarea profesorilor*, Paralela 45, Pitești, pag. 221-222.
- [3] Bocoș, M., (2013), *Instruirea interactivă. Repere axiologice și metodologice*, Polirom, Iași, pag. 58, 96, 319, 85, 89.
- [4] Ciolan, L., (2008), *Învățarea integrată, fundamente pentru un curriculum transdisciplinar*, Polirom, Iași, pag. 114, 125, 123, 129, 215, 208.
- [5] Chiș, V., (2005), *Pedagogia contemporană – pedagogia pentru competențe*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, pag. 26, 226, 227, 225, 222, 116-117, 176-179.
- [6] Duke, N.K., Purcell-Gates, V., Hall, L.A., Tower, C., (2006), *Authentic literacy activities for developing comprehension and writing*, „The reading teacher journal, vol. 60, pag 344-355.
- [7] Ionescu, M., (2000), *Demersuri creative în predare și învățarea*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, pag. 192.
- [8] Manolescu, M., (2007), *Organizarea interdisciplinară a ofertelor de învățare pentru formarea competențelor cheie la școlarii din clasele I-IV - program de formare continuă de tip “blended learning” pentru cadrele didactice din învățământul primar; raport de cercetare ICOS; articolul Interdisciplinaritatea–fundamente teoretice și contextualizare*, București, pag. 13.
- [9] Mara, D., (2006), *Reforma curriculară în învățământul românesc*, Transilvania nr.11-12, Editura Transilvania, Sibiu, pag. 133.
- [10] Mih, V., (2010), *Psihologie educațională*, vol. 2, Editura ASCR, Cluj-Napoca, pag. 34.
- [11] Neacșu, I., (1999), *Instruire și învățarea*, Editura Didactică și Pedagogică, ed. a 2-a, București, pag.12.
- [12] * * * (1998), *Curriculum Național – Cadru de referință*, M.E.N. – C.N.C., Corint, București.
- [13] * * * (2011), *Legea Educației Naționale*, cu completările ulterioare, art.68.

Dr. Ioana-Maria CÂMPEAN
Cadru didactic asociat
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
e-mail: ioanamariacampean@gmail.com